

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه صنعتی اصفهان

دانشکده کشاورزی

شناسایی سبک های ارتباطی در میان سه گروه از شهروندان ایران
مطالعه موردی: شهر تربت حیدریه، روستا- شهر رشتخوار، روستای براکوه

پایان نامه کارشناسی ارشد توسعه روستایی

اسما عیل علیپور

استاد راهنما

دکتر سید احمد خاتون آبادی

دانشگاه صنعتی اصفهان

دانشکده کشاورزی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته توسعه روستایی آقای اسماعیل علیپور

تحت عنوان

شناسایی سبک های ارتباطی در میان سه گروه از شهروندان ایران

مطالعه موردی: شهر تربت حیدریه، روستا - شهر رشتخوار، روستای براکوه

در تاریخ ۱۳۹۲/۱۰/۲۳ توسط کمیته ی تخصصی زیر مورد بررسی و مورد تصویب نهایی قرار گرفت

دکتر سید احمد خاتون آبادی

۱- استاد راهنمای پایان نامه

دکتر امیر مظفر امینی

۲- استاد مشاور پایان نامه

دکتر محمد صادق ابراهیمی

۳- استاد داور

دکتر سید احمد میره ای

۴- استاد داور

دکتر محمد مهدی مجیدی

سرپرست تحصیلات تکمیلی دانشکده

تشر و قدر دانی

از همه کسانی که بنده را در انجام پایان نامه کمک نموده اند تقدیر و تشر میکنم

کلیه حقوق مادی متربت بر نتایج مطالعه، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق موضوع
این پایان نامه (رساله) متعلق به دانشگاه صنعتی اصفهان می باشد

تقدیم به همه خوبی ها

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فهرست مطالب	یک
فهرست جداول	چهار
فهرست اشکال و نمودار	شش
چکیده	۱
فصل اول: کلیات	۲
۱-۱- مقدمه	۲
۲-۱- بیان مسئله	۶
۳-۱- اهداف تحقیق	۷
۱-۳-۱- هدف کلی	۷
۲-۳-۱- اهداف اختصاصی	۷
۴-۱- محدودیت های انجام تحقیق	۸
۵-۱- ضرورت انجام تحقیق	۸
۶-۱- کاربرد پژوهش	۱۰
۷-۱- تعریف واژه ها	۱۱
۱-۷-۱- هوش عاطفی	۱۱
۲-۷-۱- مهارت های ارتباطی	۱۱
فصل دوم: بررسی و مرور منابع	۱۲
۱-۲- مقدمه	۱۲
۲-۲- مفاهیم	۱۳
۱-۲-۲- ارتباط	۱۳
۲-۲-۲- انواع ارتباط	۱۴
۲-۲-۲-۱- ارتباط مستقیم	۱۴
۲-۲-۲-۲- ارتباط غیر مستقیم	۱۴
۳-۲-۲- انسان و ارتباط	۱۴
۴-۲-۲- روابط بین فردی	۱۵
۵-۲-۲- ارتباط کلامی و ارتباط غیر کلامی	۱۶

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۱-۵-۲-۲ ارتباط کلامی	۱۶
۲-۵-۲-۲ ارتباط غیر کلامی	۱۷
۶-۲-۲ مدل های برقراری ارتباط	۲۰
۷-۲-۲ سبک های ارتباطی در روابط بین فردی	۲۳
۱-۷-۲-۲ عدم ابراز وجود	۲۵
۲-۷-۲-۲ ابراز وجود	۲۶
۳-۷-۲-۲ پرخاشگری	۲۶
۸-۲-۲ هوش هیجانی (هوش عاطفی)	۲۷
۹-۲-۲ مدل های هوش هیجانی	۲۹
۱-۹-۲-۲ مدل گلمن	۲۹
۲-۹-۲-۲ برادبری و گریوز	۳۰
۳-۹-۲-۲ مدل فاطمی	۳۰
۴-۹-۲-۲ مدل مایر و سالوی	۳۱
۵-۹-۲-۲ مدل هوش هیجانی بار-آن	۳۱
۶-۹-۲-۲ مدل هوش هیجانی دولویکس و هیگس	۳۳
۱۰-۲-۲ هوش هیجانی و ارتباطات	۳۴
۱۱-۲-۲ مطالعات موردی در خارج از کشور	۳۴
۱۲-۲-۲ مطالعات انجام شده در داخل ایران	۳۷
فصل سوم: مواد و روش ها	
۱-۳ مقدمه	۴۴
۲-۳ روش تحقیق	۴۵
۳-۳ ابزار جمع آوری داده های پژوهش	۴۵
۱-۳-۳ پرسشنامه هوش هیجانی بار-ان	۴۶
۲-۳-۳ پرسشنامه هوش هیجانی شرینگ	۴۶
۳-۳-۳ پرسشنامه پرخاشگری باس و پری	۴۶
۴-۳ جامعه آماری	۴۸

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۳-۵- نمونه آماری	۴۸
۳-۶- روش نمونه گیری	۴۹
۳-۷- روایی و پایایی پرسشنامه	۵۱
۳-۸- تست نرمال	۵۲
۳-۹- آزمون های تحقیق	۵۳
۳-۹-۱- آزمون t	۵۳
۳-۹-۲- آزمون F (ANOVA)	۵۳
۳-۱۰- تحلیل عاملی	۵۴
۳-۱۱- ضریب همبستگی	۵۴
۳-۱۲- محدودده جغرافیایی جامعه آماری	۵۵
۳-۱۲-۱- روستای براکوه	۵۵
۳-۱۲-۲- شهر رشتخوار	۵۵
۳-۱۲-۳- شهرستان تربت حیدریه	۵۵
۳-۱۳- قلمروی موضوعی	۵۷
۳-۱۴- روش انجام مطالعات کیفی	۵۷
فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده ها	
۴-۴- مقدمه	۶۲
۴-۵- یافته های توصیفی	۶۳
۴-۵-۱- توزیع فراوانی افراد نمونه بر اساس نوع جامعه	۶۳
۴-۵-۲- ترکیب جنسی اعضای نمونه	۶۳
۴-۵-۳- ترکیب سنی اعضای نمونه	۶۴
۴-۵-۴- توزیع فراوانی افراد نمونه بر اساس وضعیت شغلی	۶۴
۴-۵-۵- توزیع فراوانی افراد نمونه بر اساس میزان تحصیلات	۶۵
۴-۵-۶- توزیع فراوانی افراد نمونه بر اساس وضعیت تأهل	۶۵
۴-۵-۷- توزیع فراوانی افراد نمونه بر اساس نوع مسکن	۶۶

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۶-۴- تحلیل عاملی متغیرهای تحقیق	۶۶
۱-۶-۴- تحلیل عاملی هوش هیجانی	۶۷
۲-۶-۴- تحلیل عاملی سبک ارتباطی پرخاشگری	۶۸
۳-۶-۴- تحلیل عاملی سبک ارتباطی انفعالی	۶۹
۷-۴- آماراستنباطی	۷۰
۸-۴- آزمون همبستگی متغیرهای تحقیق	۸۰
۹-۴- یافته های کیفی پژوهش	۸۲
فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادها	۸۴
۱-۵- مقدمه	۸۵
۲-۵- یافته های استنباطی پژوهش	۷۷
۳-۵- نتایج تحلیل همبستگی	۸۷
۴-۵- پیشنهادها	۸۹
۱-۴-۵- پیشنهاد های اجرایی	۸۹
۲-۴-۵- پیشنهاد های پژوهشی	۹۰
۵-۵- نتیجه گیری	۹۰
منابع	۹۱

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۱-۲- ویژگی های انواع سبک ها به تفکیک	۲۴
جدول ۲-۲- مدل برادبری و گریوز	۳۰
جدول ۳-۲- تحقیقات انجام شده پژوهشگران	۴۰
جدول ۱-۳- فرضیه های پژوهش	۴۵
جدول ۲-۳- حجم جامعه و نمونه	۴۸
جدول ۳-۳- مقادیر KMO	۴۹
جدول ۴-۳- مقدار ضریب KMO برای داده های پژوهش بر حسب شاخص ها	۵۰
جدول ۵-۳- مقدار آلفای کرونباخ به تفکیک شاخص های پژوهش	۵۰

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۳-۶- تست نرمال	۵۱
جدول ۳-۷- پرسشنامه سبک های ارتباطی	۵۸
جدول ۴-۱- توزیع فراوانی نمونه مورد مطالعه بر اساس نوع جامعه	۶۳
جدول ۴-۲- توزیع فراوانی جنسی اعضا در نمونه مورد مطالعه	۶۳
جدول ۴-۳- توزیع فراوانی سنی اعضا در نمونه مورد مطالعه	۶۴
جدول ۴-۴- توزیع فراوانی نمونه مورد مطالعه بر اساس وضعیت شغلی افراد	۶۴
جدول ۴-۵- توزیع فراوانی نمونه مورد مطالعه بر اساس میزان تحصیلات	۶۵
جدول ۴-۶- توزیع فراوانی نمونه مورد مطالعه بر اساس وضعیت تأهل	۶۵
جدول ۴-۷- توزیع فراوانی نمونه مورد مطالعه بر اساس نوع مسکن (استیجاری یا شخصی)	۶۶
جدول ۴-۸- نتایج آزمون KMO و بارتلت تحلیل عاملی هوش هیجانی	۶۷
جدول ۴-۹- عوامل استخراج شده ی هوش هیجانی همراه با مقدار ویژه، واریانس و درصد تجمعی واریانس	۶۷
جدول ۴-۱۰- نتایج آزمون KMO و بارتلت تحلیل عاملی سبک ارتباطی پرخاشگری	۶۸
جدول ۴-۱۱- عوامل استخراج شده ی سبک پرخاشگری همراه با مقدار ویژه، واریانس و درصد تجمعی واریانس	۶۸
جدول ۴-۱۲- نتایج آزمون KMO و بارتلت تحلیل عاملی سبک ارتباطی انفعالی	۶۹
جدول ۴-۱۳- عوامل استخراج شده ی سبک انفعالی همراه با مقدار ویژه، واریانس و درصد تجمعی واریانس	۶۹
جدول ۴-۱۴- نتایج توصیفی میزان دسترسی به امکانات به تفکیک جامعه	۷۰
جدول ۴-۱۵- نتایج آزمون توکی برای مقایسه میانگین جوامع مورد بررسی	۷۱
جدول ۴-۱۶- نتایج توصیفی میزان دسترسی به امکانات ارتباطی به تفکیک نوع مسکن	۷۲
جدول ۴-۱۷- نتایج آزمون t مقایسه میانگین میزان دسترسی به امکانات ارتباطی مسکن شخصی و اجاره ای	۷۳
جدول ۴-۱۸- نتایج توصیفی میزان استفاده از امکانات به تفکیک سطح تحصیلات	۷۳
جدول ۴-۱۹- نتایج آنالیز واریانس برای میزان دسترسی به امکانات در سطوح مختلف تحصیلات	۷۴
جدول ۴-۲۰- نتایج آزمون توکی برای مقایسه دسترسی به امکانات ارتباطی بین سطوح مختلف سواد	۷۵
جدول ۴-۲۱- نتایج توصیفی برای هوش هیجانی در جوامع مورد بررسی	۷۶
جدول ۴-۲۲- نتایج آزمون توکی برای مقایسه میانگین جوامع مورد بررسی	۷۶
جدول ۴-۲۳- نتایج توصیفی برای سبک ارتباطی پرخاشگری در جوامع مورد بررسی	۷۷

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۴-۲۴- نتایج آنالیز واریانس برای سبک ارتباطی پرخاشگری در جوامع مورد بررسی	۷۷
جدول ۴-۲۵- نتایج توصیفی برای سبک ارتباطی انفعالی در جوامع مورد بررسی	۷۸
جدول ۴-۲۶- نتایج آنالیز واریانس برای سبک ارتباطی انفعالی در جوامع مورد بررسی	۷۸
جدول ۴-۲۷- نتایج آزمون توکی برای مقایسه میزان سبک انفعالی جوامع مورد بررسی	۷۹
جدول ۴-۲۸- نتایج آزمون همبستگی بین هوش هیجانی افراد و متغیرهای تحقیق	۸۰
جدول ۴-۲۹- نتایج آزمون همبستگی بین سبک ارتباطی پرخاشگری افراد و متغیرهای تحقیق	۸۱
جدول ۴-۳۰- نتایج آزمون همبستگی بین سبک ارتباطی انفعالی افراد و متغیرهای تحقیق	۸۲

فهرست شکل ها

عنوان	صفحه
شکل ۱-۱- مهارت های شخصی در مدیریت	۵
شکل ۱-۲- تقویت ارتباط اجتماعی	۱۹
شکل ۲-۲- اجزای تشکیل دهنده ارتباط	۲۱
شکل ۳-۲- ارتباط یک سویه	۲۱
شکل ۴-۲- بافت شخص - وضعیت	۲۲
شکل ۱-۳- محدوده جغرافیایی تحقیق	۵۶

چکیده

امروزه به علوم ارتباطات انسانی در جوامع مختلف توجه ویژه ای می‌شود. ولی متأسفانه این امر در ایران، با توجه به اینکه ایران کشوری است که دارای اقلیت‌های مذهبی و زبان‌ها و گویش‌های مختلفی می‌باشد مورد بی‌توجهی قرار گرفته است. البته در مطالعاتی به صورت جداگانه هوش هیجانی در زمینه‌های مختلف مورد بررسی شده است. ولی در زمینه سبک‌های ارتباطی بین فردی، جز چاپ و ترجمه چند کتاب به صورت محدود، تا اکنون هیچ‌گونه پژوهشی به انجام نرسیده است. هدف از انجام این پژوهش بررسی تفاوت سبک‌های ارتباطی جراثمندان (هوش هیجانی)، پرخاشگرانه و منفعلانه در جوامع شهری، روستایی و روستا-شهری خراسان رضوی می‌باشد. در این مطالعه توصیفی-تحلیلی، ۳۱۲ نفر از ساکنین شهر، روستا و روستا-شهر استان خراسان به روش تصادفی انتخاب شدند. پرسشنامه‌ای تلفیقی از پرسشنامه‌های هوش هیجانی بار-آن (Bar-on)، شیرینگ (Shiring) و باس و پری (Buss and Perry)، به عنوان ابزار گردآوری داده‌ها استفاده شد که روایی و پایایی آن با ضریب آلفای کرونباخ که برابر ۰/۸۳۷ بود تأیید شد. داده‌ها با آمار توصیفی و آزمون F و ضریب همبستگی اسپیرمن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. میانگین هوش هیجانی و ارتباط منفعلانه، در جوامع شهری، روستایی و روستا-شهری دارای تفاوت معنی‌داری بوده ولی میانگین ارتباط پرخاشگرانه در سه جامعه‌ی تحت بررسی معنی‌دار نبوده است. میانگین سه جامعه از ۶۰ مورد بررسی قرار گرفته است میانگین هوش هیجانی در جامعه روستایی، روستا-شهر و شهر به ترتیب ۴۸/۱، ۴۷/۴۰ و ۴۴/۶۲ می‌باشد. میانگین سبک ارتباطی انفعالی در سه جامعه روستایی، روستا-شهر و شهر به ترتیب ۴۱/۴۹، ۳۸/۸۶ و ۴۰/۷۲ می‌باشد. و نیز میانگین سبک ارتباطی پرخاشگری در سه جامعه روستا، روستا-شهری و شهر به ترتیب، ۳۸/۸۹، ۳۷/۸۱، ۳۷/۹۹ بدست آمده است. همچنین بین سطح تحصیلات و محل سکونت افراد با سبک‌های ارتباطی همبستگی وجود داشته است. که نتایج حاصل نشان داد که با افزایش تحصیلات میزان هوش هیجانی افراد افزایش، و میزان پرخاشگری و منفعل بودن افراد در جوامع مورد مطالعه کاهش پیدا می‌کند.

واژگان کلیدی: سبک‌های ارتباطی، هوش هیجانی، پرخاشگری، انفعالی، جامعه

فصل اول

کلیات

۱-۱- مقدمه

در منابع گوناگون سبک های ارتباطی که معرفی شده است به رغم شباهت ها و اشتراکات محتوایی و مفهومی ممکن است نحوه نام گذاری متفاوتی داشته باشند، به عنوان مثال در طبقه بندی که در کتاب آقای دکتر نیما قربانی آمده است سبک های ارتباطی را به چهار دسته ی، قاطعیت، پرخاشگر، سلطه جویانه و سلطه پذیر تقسیم بندی کرده است، در حالی که آلبرتی و امونز برای سبک های ارتباطی بین فردی سه سبک ارتباطی قاطعیت، عدم ابراز وجود و پرخاشگری را بیان می کند. لیکن درجه بندی نهایی در این پژوهش با توجه به همپوشانی مقوله ها، سه مورد زیر که با نظریه و مدل آلبرتی و امونزا همخوانی دارد، مبنای این پژوهش قرار گرفته است. با توجه به اینکه هوش هیجانی به طور مستقل در دامنه خاصی در ادبیات موضوع قرار می گیرد، لذا ماهیت هوش هیجانی در این تحقیق در قالب سبک ارتباطی قاطعیت مورد ارزیابی قرار می گیرد. در ایران هیچگونه پژوهشی که اختصاص به بررسی سبک های ارتباطی تا اکنون انجام نگرفته است. و عمدتاً در زمینه بررسی هوش هیجانی در سازمان ها کار شده است. لیکن تحقیقات و مدل های خارجی چند پژوهش قابل توجه از جمله هوش هیجانی بار - ان در زمینه سبک های ارتباطی انجام شده است، که به صورت مبسوط در فصل دوم به توضیح آن پرداخته خواهد شد.

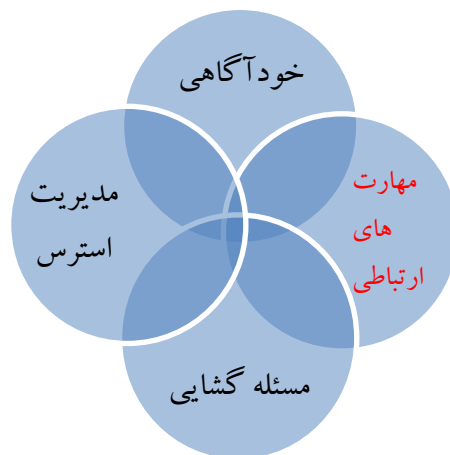
انسان از لحظه آفرینش، به نوعی با دیگر موجودات زنده ارتباط داشته است. و پیام و مفهوم مورد نظر خود را توسط نمادهایی به آنها منتقل می کرده است. شاید اشتیاق دانستن او را وا داشت تا به سمت دیگران برود و با مجموعه ای از حرکات و اصوات، در باره آنچه نسبت به آن جهل داشته یا برایش عجیب بوده است سوال کند و دیگران نیز با استفاده از همین نمادها سعی می کردند به او پاسخ قانع کننده ای بدهند. این اشتیاق های متقابل انسان را وا داشت تا از اندیشه ها و تجربیات هم استفاده کنند این روند ادامه پیدا کرد تا در لحظه ای از تاریخ، به اعتقاد برخی حدود هفصد و پنجاه هزار سال قبل نخستین کلمات متولد گردید و ارتباطات، شاهد تحول عظیم شد [۴].

طالعات ارتباطی یکی از شاخه های جوان علوم اجتماعی معاصر جهان به شمار می رود که در ایران بسیار جوان است. این مطالعات پس از جنگ جهانی دوم روندی رو به رشد پیدا کرده است. ولی هنوز شالوده های نظری و ابزار های روش شناسی خاص خود را پیدا نکرده است. در طی حدود نیم قرن اخیر، مطالعات ارتباطی، در زمینه های گوناگون از مبانی نظری و شیوه های روش شناسی دیگر کمک گرفته است. در مطالعات گوناگون که تا پیش از دوره رنسانس اروپا در زمینه های فلسفی و اجتماعی انجام می شد، ارتباطات به طور غیر مستقیم طرف توجه واقع می شدند. در این مطالعات عنصر اصلی مورد نظر در ارتباطات، اندیشه های انسانی و به عبارتی دیگر محتوای پیام بود و در این زمینه به طرز ارائه اندیشه و وسیله نشر آن، توجه کمتری می شد. به دنبال اختراع تکنیک جدید چاپ توسط گوتنبرگ و افزایش تعداد استفاده کنندگان و تاثیر پذیرندگان اندیشه ها، مجرا های ارتباطی، ابتدا کتابها و سپس مطبوعات مورد توجه قرار گرفتند. این تحول به نوبه خود عکس العمل های متفاوتی نسبت به کتاب سوزی ها و سانسور کتابها و مطبوعات همچنین مبارزه در راه آزادی نشریات و مطبوعات و ایجاد حرفه روزنامه نگاری و کسب حیثیت برای این حرفه دنبال داشت [۴۶]. از آن پس ارتباط گران جدید که با در اختیار داشتن گروه های بسیار وسیع مخاطبان، در مقایسه با تعداد محدود ارتباط گران قدیم، مقام ممتازی بدست آورده بودند، برای هنر پیام پردازی، شیوه های ظریف تازه ای بکار گرفتند و زبان پر طمطراق پیشین را، به منظور تسهیل پذیرش اندیشه های خود از سوی مخاطبان، به صورتی ساده و روان در آوردند [۵۰]. شاید بتوان گفت که ارتباط یکی از قدیمی ترین و در عین حال عالی ترین دستاوردهای بشر بوده است. ارتباط در گذشته و برای انسانهای اولیه علاوه بر کارکرد هایی که جهت حفظ حیات و یاری گرفتن از دیگران داشته زمینه ساز فعالیت های اجتماعی و سرآغازی بر زندگی اجتماعی بوده است، در هر حال هیچ نوع ارتباطی جز به دلیل احساس شدید انسان برای برقراری تعامل اجتماعی به وقوع نمی پیوندد. انسان برای برقراری رابطه با دیگران روش های متعددی را پرورانده است که رشد و تکامل زبان و شیوه های غیر کلامی

مانند حالات چهره، حالات کلی بدن و ... را شامل می‌شود. هر یک از شیوه‌ها می‌تواند بخشی از اطلاعات و احساسات مورد نظر فرد در حال صحبت یا گوینده را به فرد دیگر یا شنونده انتقال دهد [۱۲]. هر یک از ما بدون دانش خاصی می‌توانیم اشخاصی را به لحاظ ارتباطی موفق‌تر شناسایی کنیم. این افراد آنهایی هستند که دیگران معمولاً تمایل خود را برای ارتباط با آنها ابراز میکنند، چنین اشخاصی به راحتی و گشودگی کامل با دیگران رابطه برقرار میکنند و بطور اثر بخشی صحبت می‌کنند، احساسات منفی خود به دیگران را در بافتی محترمانه ابراز می‌کنند، اخبار و پیامهای خود را به وضوح در طول صحبت و منتقل می‌کنند، و تماس خود با دیگران را با بر جا گذاردن یک احساس مثبت در آنها پایان می‌بخشند [۳۹]. ایجاد ارتباط احساس اجتماعی بودن را در انسان بر می‌انگیزد، و در برقراری این ارتباط فرد به مهارت‌های تازه و طرز فکر‌های جدید دست پیدا میکند. تا جایی که سازمانها گسترده‌تر می‌شوند [۲۴]. ارتباطات انتقال پیام از گیرنده به فرستنده است به نحوی که برای هر دو قابل درک و فهم باشد، در صورتی که یک از عناصر تشکیل دهنده ارتباط (فرستنده، پیام، گیرنده) موجود نباشند هیچ گونه ارتباطی صورت نگرفته است [۲۱]. برقراری ارتباط میان فردی زمانی صورت می‌گیرد که افراد با هم در تعامل باشند هر ارتباطی یک تبادل است و حداقل دو نفر باید در آن شرکت داشته باشند، افراد به طرق گوناگون با یکدیگر صحبت میکنند، گوش می‌دهند، مشاهده می‌کنند و نسبت به هم واکنش نشان می‌دهند و اطلاعات بسیاری رد و بدل می‌کنند و این همان شیوه زندگی اجتماعی است [۳۰]. ما تعداد بسیار زیادی از روابط را در زندگی خود تجربه می‌کنیم، از اولین رابطه که با پدر و مادر شروع می‌شود و همانطور که بزرگ می‌شویم روابط ما نیز گسترده می‌شود، که مشتمل بر تعاملات بین فردی بوده و تاثیر زیادی بر کیفیت زندگی ما دارد. ما با بررسی پیوند جویی یعنی نیاز اساسی ما با دیگران شروع شده و سپس به برخی روابط خاص که ممکن است برای ما مهم باشد توجه میکنیم [۵۴]. روابط انسانی برای ارضای نیازهای اساسی ما ضروری اند داشتن روابط مثبت و سالم با دیگران کلید رشد و کمال آدمی است آنچه امروز هستیم و آنچه در آینده خواهیم بود، همه معلول رابطه ما با دیگران می‌باشد، روابط ما رفتار ما را به صورت یک انسان اجتماعی شکل می‌دهند، هم چنین در منحصر به فرد بودن شخصیت هویت و مفهوم خویشتن ما نقش عمده ای دارند [۴]. مهارت‌های اجتماعی توانایی برقراری روابط بین فردی با دیگران است، به نحوی که از نظر جامعه قابل قبول، ارزشمند، منطبق بر عرف و در عین حال برای شخص، خانواده و جامعه سودمند بوده و بهره‌های دوجانبه داشته باشند. یکی از نشانه‌های سلامت روانی و اجتماعی، وجود همین ارتباطات اجتماعی است. داشتن چنین روابط گرم و صمیمی با انسان‌های دیگر منبع ایمنی، اعتماد، راحتی و آسایش هر انسان، سازمان و جامعه است [۶].

موفقیت هر فردی در زندگی قالب رسیدن به اهدافی معنا می یابد که در امور شغلی، اجتماعی، خانوادگی، و شخصی خود و تعیین کرده است. رسیدن به اهداف یاد شده در بافت جامعه انسانی متحقق می شود که یکی از مولفه های ان ارتباطات است. بنابر این، یکی از لوازم موفقیت در مفهوم کلی، به توانایی فرد در برقراری ارتباطات اثر بخش و کارآمد بستگی دارد. بر همین اساس است که در شناسایی مهارت های اساسی در مدیریت، در کنار خودآگاهی و مدیریت، مدیریت استرس، و مسئله گشایی خلاقانه، به مهارت های ارتباطی به عنوان یکی از چهار مهارت اصلی مدیریت اشاره شده است. مدیریت یکی از مشاغل است که صرف تحصیلات آکادمیک سبب ساز موفقیت در آن نیست، بلکه چهار مهارت در هم تنیده یاد شده که تنها از طریق آموزشهای تجربه ای قابل یادگیری هستند، در موفقیت آن اهمیت چشمگیر دارند [۳۹].

شکل ۱-۱- مهارت های شخصی در مدیریت

مأخذ: [۳۹]

در نهایت، مفهوم ارتباط تنها بعد بیرونی و اجتماعی ندارد. ارتباط با خود نیز یکی از اموری است که نیازمند توجه و یادگیری است. ما در تمام طول زندگیمان با نزدیک ترین شخصی که در ارتباط هستیم خودمان هستیم، و در جهت، خوشبختی و موفقیت خود گام بر می داریم. اما گاهی اوقات نسبت به همین که بیست و چهار ساعته با آن هستیم بیگانه می شویم و در نتیجه برنامه ریزی ها و اقداماتمان مغایر چیزی می شود که واقعا خودمان می خواهیم. از این روی یادگیری اینکه چطور با خودمان ارتباط سازنده ای برقرار کنیم یکی از ابعاد مهم آموزش مهارت های ارتباطی است و در واقع زیر بنای ارتباطات دیگر است [۳۹].

۱-۲- بیان مسئله

در این مورد که انسان به عنوان یک موجود اجتماعی نیازمند ارتباط برقرار کردن با دیگر افراد جامعه است تقریباً همه اندیشمندان اتفاق نظر دارند حال این ارتباط برقرار کردن به چه صورت و نحوه ای باشد، شرایط خاص خود را می طلبد. که این نیز بستگی به نحوه تفکر و شخصیت انسان دارد.

توانایی برقراری ارتباط مخصوص انسان نیست، اما ارتباطات انسانی به قدری پیچیده است که او را از سایر موجودات جدا می کند ما میتوانیم پا را از رویدادهای حال حاضر فراتر بگذاریم. ما می توانیم در باره گذشته یا آینده، درباره رویدادهایی که در این جا یا در آنجا اتفاق می افتند یا واقعه ای خاص ابراز نظر کنیم. این نوع ارتباطات ما را قادر می سازد تا از طریق برقراری، حفظ و خاتمه دادن روابط، تماس های معنا داری با دیگران برقرار کنیم [۴]. انسان موجودی اجتماعی است، به همین خاطر به روابط بین فردی نیاز دارد. سلامت روانی ما هم بستگی کاملی با کیفیت روابطمان با دیگران دارد. بسیاری از دانشمندان یکی از شاخصه های سلامت را میزان برقراری و حفظ روابط و تشریک مساعی با دیگران ذکر می کنند. افرادی که در این روابط دچار مشکل هستند، اغلب دچار اضطراب و افسردگی های روز افزون می شوند. به همین دلیل برای دور ماندن از رنجها و کسب محبت مجبور به برقراری رابطه ی موثر و مفید با دیگران هستیم [۲۹]. ماهیت اجتماعی انسان ایجاب میکند که آدمی با وجوه گوناگون اجتماع و مجموعه های درون آن ارتباط برقرار کند. در جوامع امروزی که همزمان با پیچیده تر شدن فزاینده زندگی مشکلات جدیدی برای انسان پدید آمده است اهمیت ارتباطات بیشتر می شود. در چنین جوامعی ارتباطات یکی از مهمترین عوامل توسعه و تعالی و موفقیت انسان است [۷]. در حال حاضر در جوامعی مانند همه جوامع در حال دگرگونی در دهه های اخیر جامعه ایران نیز در ابعاد مختلف اجتماعی فرهنگی، اقتصادی و .... دچار دگرگونی شده است. بررسی های متعددی در خصوص این تحولات در سالهای اخیر صورت گرفته است، بررسی تغییر ارزش های دینی جوانان، تحولات خانواده ها، شکاف نسلی و.... در اغلب این پژوهشها جامعه هدف، جامعه شهری بوده است. در حالی که جامعه روستایی کشور به عنوان جامعه ای در حال گذار، دستخوش این تغییرات و دگرگونی بوده است، ولی در تحلیل های جامعه شناختی مورد توجه قرار ننگرفته اند. مشاهدات مکرر محقق از روستاها در سالهای اخیر مبین تغییراتی است که در زندگی روستاییان به وجود آمده است. تغییراتی که علاوه بر الگوی مصرف در ساختارهایی چون آداب و رسوم، عقاید و ارزش ها، سبک های ارتباطی و بطور کلی سبک و شیوه زندگی آمده است، و این تغییرات نسبت به شهرها از شتاب بیشتری برخوردار بوده است. بنابر این روستا های ایران به دلیل برخورداری از دستاورد

های تکنولوژیکی دنیای مدرن و به سبب استفاده از تسهیلات ارتباطی در دوره ای از تاریخ تحول فرهنگی و اجتماعی خود قرار گرفته است که حرکتی نسبتاً گسترده را از سبک زندگی سنتی به سمت زندگی نوین تجربه می‌کند، این حرکت و تغییرات را می‌توان حاصل عوامل عدیده‌ای دانست که از مهمترین آنها می‌توان به ورود امکانات مدرن بالا رفتن سطح تحصیلات و در رأس همه اینها برخوردار شدن از زیر ساخت‌های ارتباطی اشاره کرد. این پژوهش در پی پاسخ به این سوال است که پیشرفت جوامع روستایی و ورود مدرنیته به روستاها تا چه اندازه بر الگوهای ارتباطی روستاییان در مقایسه با شهرنشینان و جامعه روستا شهر تاثیر دارد [۴].

۳-۱-۳ اهداف تحقیق

۱-۳-۱ هدف کلی

بررسی و مقایسه الگوهای ارتباطی سه جامعه روستا، روستا-شهر و شهری در استان خراسان رضوی با مطالعه موردی شهر تربت حیدریه، شهر - روستای رشتخوار، روستای براکوه.

۱-۳-۲-۱ اهداف اختصاصی

بررسی و شناسایی سبک‌های رفتاری و ارتباطی جامعه روستایی و شهری اهداف اختصاصی زیر را دنبال می‌کند:

- تعیین یا شناسایی امکانات ارتباطی و میزان استفاده از هر یک در جامعه آماری پژوهش.
- هوش هیجانی و مقایسه تطبیقی آن در جامعه آماری پژوهش.
- ارزیابی سبک‌های ارتباطی پرخاشگری و مقایسه تطبیقی آن در جامعه مورد نظر.
- ارزیابی سبک‌های ارتباطی انفعالی و مقایسه تطبیقی آن در جامعه مورد نظر.
- بررسی میزان همبستگی مشخصات فردی پاسخ دهندگان در جامعه آماری از قبیل سن، جنس، سطح، تحصیلات و شغل، با نوع سبک‌های ارتباطی آنان به تفکیک شهر، روستا، روستا-شهر.

۱-۴-۱ محدودیت‌های انجام تحقیق

- محدودیت‌های این تحقیق شامل موارد زیر است:
- - پراکندگی مسائل قابل بررسی.
- - محدودیت‌های سازمانی جهت دست‌یابی به اطلاعات لازم از سازمان مربوطه در رابطه با موضوع تحقیق.
- - نبود منابع کتابخانه‌ای در رابطه با موضوع پژوهش.

۱-۵- ضرورت انجام تحقیق

با توجه به روند رو به رشد جمعیت ها و توسعه جوامع روستایی و شهری و پیدایش هنجار ها و ناهنجاری های جدید در اجتماع انسانی، کمبود تحقیقات در زمینه های مختلف فرهنگی اجتماع برای وضع قوانین جدید و آموزش های لازم برای بهتر زیستن جوامع انسانی بیش از پیش احساس می شود.

تقریباً همه اندیشمندان بر این عقیده اند که سنگ زیرین تمدن و فرهنگ بشری ارتباط بوده است، و بدون وجود ارتباطات، فرهنگ شکل نمی گرفت که انتقال یابد تا جهان بر اثر انتقال و مبادله فرهنگی، پیشرفت روز افزونی داشته باشد، و عناصر حیات اجتماعی پدید آید. هر اندازه جامعه از سادگی به سمت پیچیدگی پیش می رود، ارتباطات نیز پیچیده تر و حیاتی تر می گردد، زیرا اگر جز این بود، زندگی انسان های امروز بدون وجود ارتباطات گسترده ای که توسط رسانه های جمعی صورت می گیرد، امکان پذیر نمی گشت، چون زندگی نوین به اطلاعات و دانش های تازه ای نیاز مند است که انتقال و اخذ آن ها، بدون وجود ارتباطات عمیق و علمی، میسر نیست [۱۲]. ارتباطات را قدیمی ترین پدیده جوامع می دانند، زیرا انسان موجودی اجتماعی خلق شده است و برای رفع نیاز های ضروری زیستی، روحی و روانی و آرمانی خود به برقراری ارتباط و ایجاد زمینه مشارکت با دیگر هم نوعان نیاز دارد. این تعاملات روز به روز گسترش یافته و آثار بی چون و چرایی بر اشکال ارتباط و آنچه رد و بدل می شود، گذاشته است. به این سبب است که امروزه اگر سخن از ارتباطات به معنای کلی آن به میان می آید از راه و جاده، سیستم حمل و نقل هوایی و ریلی و جاده ای گرفته تا مخابرات و ارتباطات ماهواره ای تا رسانه و افکار عمومی و ارتباطات جمعی برشماری می شود و ظاهراً این رشد بی حد و حصر ارتباطات، موضوعی را برای خود محدود نمی کند و از ارتباطات اجتماعی و سیاسی، روابط بین المللی و ارتباطات فرهنگی، همه و همه را برای خود مباح می دانند بهتر است بگوییم نه مباح، بلکه در واقع به عنوان یک امر واجب در آن حضور می یابد و دخالت میکند [۱]. ارتباطات فرآیندی محتوایی دارد زیرا ارتباطات بسنگی زیادی به کل تجربه انسانی ما دارد. پیچیدگی ارتباطات ما را وادار میکند تا دانش و مهارت های لازم را برای برقراری ارتباطات کسب کنیم و با محیط هماهنگ گردیم. یک آگهی که جهت تبلیغ یک نرم افزار واژه پرداز چاپ شده بود این ویژگی را خوب می داند و خوب تشخیص می دهد و بر آن تاکید می کند، زیرا شما با مادران همان گونه که با دوست خود حرف می زنید صحبت نمی کنید، در زبانی که سخن می گوید گاهی کوچه بازاری حذف می زنید و گاهی قهوه خانه ای، و گاهی هم اصلاً حرف نمی زنید. حتی شده است که گاهی مثل یک کودک سخن بگویند و یا اینکه هنگامی که حرف نمی زنید با حرکت دادن اعضای بدن خود،